

KAS
TÕESTI
TULEB ABI
SAAMISEKS
LAPSEST
LOOBUDA?

KUIDAS
SAAVAD
PIMEDAD
RAAMATUID
LUGEDA?

MIS
OOTAB
PUUDEGA
LAST PÄRAST
KOOLI-
AEGA?

MIKS
RIIKLIKU
LAPSEHOIU-
TEENUST EI
KASUTATA?

DETSEMBER 2011

PUUTE PUNKTID

SÖLTUMATU AJAKIRI, MIS VÕITLEB ERIVAJADUSTEGA INIMESTE ÕIGUSTE EEST

KÕIK EESTI PUUETEGA INIMESED, NENDE LÄHEDASED JA
NENDEGA TEGELEVAD SPETSIALISTID – ÜHINEGE!

NR 3

NII TORE ON
OLEMAS OLLA!

FOTO: HEIKO KRUUSI

PÕLETAVAID TEEMASID JÄRGMISES NUMBRIS:

MIKS ON TÖÖL KÄIMINE KA RASKE PUUDEGA INIMESELE PAREM KUI JÕUDEOLEK?
KAS TÄISEAS PUUDEGA LASTELE GRUPIKODUDE RAJAMINE ON VANEMATE TÖÖ?
MIDA TOHIB EESTKOSTJAKS OLEV VANEM OMA PUUDEGA LAPSE RAHA EEST OSTA?

ASJU ON SIISKI VÕIMALIK MUUTA

✿ Täpselt 14 kuud tagasi asus telesari "Puutepunkt" võitlusse puuetega laste võrdse kohtlemise eest. Nimelt oli seadustesse, ilmselt poolkogemata, sisse kirjutatud, et puuetega laste munit-sipaal- ja erakoolides rahastatakse meditsiiniõe töötunde samas mahus tervete laste koolidega, samal ajal kui puuetega laste erikoolides oli täiskohaga õe normiks arvestatud kolm korda vähem lapsi. Ka põhjendasime, miks õde peaks täispäevaga töötama väiksemateski erikoolides.

Aasta jagu veenmist ja selgitamist, põhjendamist ja kirjutamist ministriumitele, riigikogule ja õiguskantslerile päädis 2. detsembril õnneliku sündmusega: sotsiaalminister allkirjastas muudetud määruse, millega juba tuleva aasta 1. jaanuarist see ebavõrdsus likvideeritakse – kõikides erikoolides sõltumata omandivormist hakkab meditsiiniõe jaoks kehtima norm 200 last. Rahastus on haigekassa eelarvesse sisse planeeritud.

Aasta hiljem, 1. jaanuarist 2013 langetatakse kõikides erikoolides seda normi 125-le. Ka laiendatakse muudetud määrusega õe tööülesandeid (õendustoiminguid) nii, et puuetega laste eest oleks võimalik senisest paremini hoolitseda.

Muudatusele andsid rohelise tee ka Terviseamet, Eesti Õdede Liit, Eesti Haigekassa, Eesti Perearstide Selts, Eesti Lastearstide Selts, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Koolijuhtide Ühendus, Eesti Linnade Liit ja Eesti Maaomavalitsuste Liit. Nüüd jääb üle loota, et ka koolijuhid muutusest agaralt kinni haaravad ja vahepeal poolenisti kadunud õdedele väärrika rakenduse leiavad. Ja et Eestis ikka jaguks professionaalseid õdesid, kes tunnevad puuetega lapsi.

Tiina Kangro
PEATOIMETAJA

AJAKIRI, MIS ON NAGU SILD

✿ Mitu lugejat on kirjutanud, et Puutepunktide ajakirja lugedes on neis tekkinud tunne, et nad ei ole enam üksi. Nad ütlevad, et tunnevad end lugedes ära. "Jah, see räägib minust, minu elust ja minu ees seisvatest küsimustest!" Erilise tunde loob neile teadmine, et täpselt sama ajakirja loevad Eesti jaoks väga olulised inimesed – riigikoguliikmed, ministrid ja riigiametite töötajad, kelle käes on võimalus asju muuta. "See on nagu sild, mis ühendab meid riigiga. Meie ise ju ei pääseks kaasa rääkima, meie oleme oma nelja seina vahel," kirjutas kuueaastase väga raske liitpuudega tütre ema.

See ongi suurim võimalik tunnustus Puutepunktide toimetusele selle ajakirja tegemise eest.

Me loodame, et Puutepunktidest saavad peale puuetega inimeste kasu väga erinevate alade spetsialistid. Kui arvata kokku kõik õpetajad, arstid, sotsiaaltöötajad ja lastekaitsjad, tugiteenuste osutajad, korrakaitsjad, ametnikud, omavalitsejad ja riigijuhid, kelle töö hulka kuulub ka erivajadustega inimestest hoolimine, saame mitu korda suurema hulga rahvast, kui meil on puuetega inimesi. See ongi pea kogu meie riik!

Puutepunktide toimetuse

PUUTEPUNKTID – SUURIMA TIRAAŽIGA AJAKIRJU EESTIS

✿ Meie idee on, et ajakiri Puutepunktid saaks võimalikult laia lugejaskonna. Õieti ei pea me silmas, et väljaannet loetakse jooksujalu tööpostil, vaid tahaksime, et see rändaks inimestega koju kaasa. Et seda saaks lugeda tugitoolis ja puhkehetkel, samuti kui lehekioskist kaasa haaratud Eesti Naist, Horisonti või Business Weeki.

Saadame ajakirja otsepostiga tasuta kõikidele tellijatele, toimetuse-poolse kingitusena kõikidele linnapeadele ja vallavanematele, sotsiaalosakondadele, parlamendisaadikutele, perearsti- ja rehabilitatsioonikeskustele, aga ka haiglatele, koolidele, riigiasutustele ja raamatukogudele üle Eesti.

Oleme tänulikud kõikidele ajakirja sõpradele Eesti erinevates

Otsime väljaandele vadereid

✿ Puutepunktid on tasuta ajakiri. Paljude jaoks on see ainus võimalus seda ajakirja saada. Kui aga leidub neid, kel oleks võimalik toetada ajakirja postitamist puuetega inimestele, siis palume teie abi. Iga annetatud 1 euro aitaks meil saata ajakirja nelja-viie puudega inimese postkasti.

✿ Abi ootame MTÜ Puutepunktid kontole nr 221053907379. Oleme väga tänulikud!

nurkades, kes aitavad meil leida asjast huvitatud inimesi ja vahel neile ajakirjad ka kätte toimetavad. See on meie suur ja ilus ühistöö! **PP**

VÄLJAANDJA
MTÜ PUUTEPUNKTID
FAEHLMANNI 12,
10125 TALLINN
TEL 628 4405
E-POST INFO@VEDUR.EE
WWW.VEDUR.EE

© OÜ HARIDUSMEEDIA 2011
PEATOIMETAJA TIINA KANGRO
TOIMETAJAD ANNE LILL,
KAIDOR KAHAR
KEELETÖIMETAJA KAJA TÜRK
TOETAB
EUROOPA SOTSIAALFOND

Kallis jõuluvana!

Sinu kingikottides on igal aastal kümneid tuhandeid raamatuid. Aga päkapikud on sulle kindlasti rääkinud, et ilmas on ka inimesi, kes ei näe või näevad väga nõrgalt. See tähendab, et nemad ei saagi raamatuid lugeda. Ka mõni muu puue, häire või haigus võib segada tavakirjas raamatute lugemist. Kui sa nende inimestega jõulukuuse juures kohtud, siis palun ära kohmetu, vaid jutusta neile edasi üks lugu.

Nimelt tegutseb Tallinnas Eesti pimedate raamatukogu, kus valmistatakse, kogutakse ja säilitatakse CD-dele salvestatud kirjandusteoseid. Sellest raamatukogust on võimalik tellida heli- ehk audioraamatuid. Me asume aadressil Suur-Sõjamäe 44A, 11415 Tallinn. Internetis leiab raamatukogu kohta infot aadressil www.epr.ee. Et selle omapärase raamatukogu lugejaks saada, tuleb kõigepealt meiega ühendust võtta telefonil 674 8212, meiliaadressil laenusutus@epr.ee või e-teeninduse kaudu. Siis saadame soovijale avalduse, mis tuleb täita, allkirjastada ja koos isikut tõendava dokumendi koopiaga meile tagasi saata. Nõutav on ka tõend, et puue, häire või haigus takistab tavakirjas teksti lugemist.

Nüüd räägin aga pisut meie raamatutest. Enamik heliraamatuid ongi valmistatud meie raamatukogus ja mõeldud vaid laenutamiseks raamatukogu lugejatele. Sellepärast neid jõuluvana kingikottides polegi. Neid ei jagata igäihele – raamatukogu kasutab autoriõiguse seaduses sätestatud teose vaba kasutamise reegleid.

Alates 2009. aastast on meie heliraamatud salvestatud CD-dele rahvusvahelises DAISY standardis (*Digi-*

tal Accessible Information System). Ka suur osa varem magnetofonilintidel või -kassettidel olnud raamatutest on ümber salvestatud. See standard pakub kasutajatele mitut võimalust, mida teistel heliraamatutel ei ole. Peale teksti kuulamise on võimalik liikuda peatükkide ja fraaside kaupa. Neid raamatuid saab kuulata DAISY-pleieri või arvutiga. DAISY-pleieri suur eelis tavalise CD-mängija ees on mälu: masin jätab meelde, kus raamatu kuulamine pooleli jäi, ja võimaldab hiljem samast kohast edasi kuulata. Selliseid pleiereid on võimalik osta abivahendikeskusest Silmalaegas.

Heliraamatute tekste esitavad meie armastatud näitlejad ja raadiodiktorid. Valida on ligi 1600 raamatu hulga. On romaane, jutukogusid, reisiraamatuid ja palju muud. Teoste lühitutvustused leiab raamatukogu kodulehel olevast raamatututvustaja nimestikust. Lugejad saavad tellida ka heli- ja e-ajalehti ning -ajakirju. Ka sedasama ajakirja Puutepunktid.

Eesti pimedate raamatukogust telefonitsi, e-postiga või kodulehe e-teeninduse kaudu tellitud CD-del raamatud jõuavad pappümbrisse pakituna lugejate kodu-postkasti. Korruga saab tellida kuni viis nimetust, mis saadetakse lugejatele iga kahe nädala tagant. CD-sid ei ole vaja raamatukogule tagastada. Kõik raamatukogu teenused on lugejatele tasuta.

Nüüd sa siis tead, jõuluvana. Ja ole hea, räägi seda kõike ka päkapikkudele!

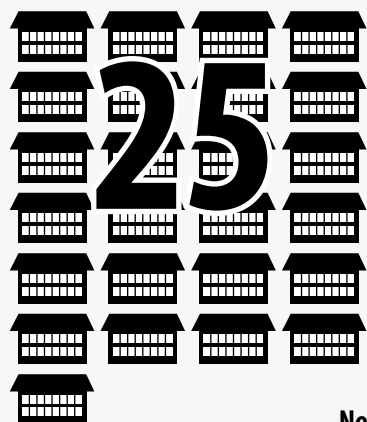
Priit Kasepalu

Eesti pimedate raamatukogu teabejuht

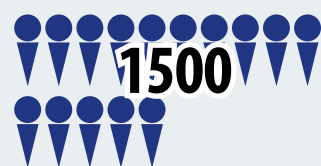
aastal 2011

aastal 2016

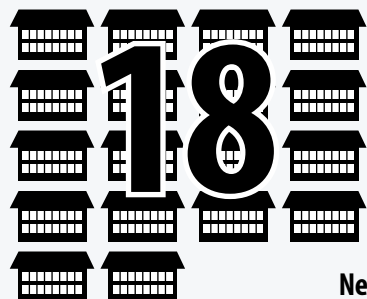
Puuetega laste riigikoolide

Neis õpilasi

Munitsipaal- ja eraerikoolide

???

Neis õpilasi

???

Hariduslike erivajadustega lapsed tavakoolides

???

Eesti üldhariduskoolides õpib kokku 139 000 õpilast

Erinevaid hariduslikke tugiteenuseid (logopeed, psühholoog, õpiabi) saab ligi 24 000 õpilast

Nendest on spetsiifiliste erivajadustega õpilasi ligi 5500

Ministeerium plaanib riigikoolidest alles jätta 2 kooli liikumis- ja liitpuuetega lastele (200 õpilast), 2 kooli nägemis-, kuulmis- ja/või kõnepuuetega lastele (300 õpilast), 8 kooli intellektipuuetega lastele (700 õpilast), 2 kooli tundeelu- ja käitumishäiretega lastele (200 õpilast) ja 2 kooli kasvatuseritingimusi vajavatele lastele (100 õpilast).

KAS PUUDEGA LAPSELE ON PAREM ERIKOOL VÕI TAVAKOOL?

PUUETEGA LASTE RIIGIKOOLE OOTAB EES KOOMALE TÕMBAMINE, TEATAS HILJUTI HARIDUS- JA TEADUSMINISTEERIUM. ENAMIK ERIVAJADUSTEGA LAPSI PEAKS LEIDMA KOHA KODULÄHEDASES TAVAKOOLIS, MIS TÄHENDAB, ET NEILE SOBIVA ÕPIKESKKONNA EEST VASTUTAB OMAVALITSUS.

Varem või hiljem peavad puuetega inimesed muutuma osakeseks tavalisest ühiskonnast. Kooliküsimustes räägitakse kogu maailmas kaasavast haridusest. Ka meie uus põhikooli- ja gümnaasiumiseadus lähtub sellest. Seal on juttu paindlikust, õpilaste erisusi arvestavast õppekorraldusest, individuaalsest jälgimisest, väikegrupi- ja isegi individuaalõppes, tugimeetmetest ja HEV-koordinaatorist (HEV – hariduslik erivajadus).

Ilus. Nüüd, kus kõik seaduse paragrahvid järk-järgult jõustunud, võib iga kool teha puuetega lastele väikeklasse, korraldada rühmaõpet, koostada individuaalseid õppekavu ja õpetada eriliselt raskeid lapsi kas või õpetajaga silmast silma. Seadus lubab koolidel võtta tööle sotsiaalpedagooge, psühholooge jne.

PABERIL ON KÕIK ILUS

See kõik olekski tore, kui oleksime ka nii rikkad, et suudaksime uuele seadusele vastavalt koolimajad ümber ehitada (et väikeklasse ja rühmatööd ikka teha saaks, kõikjale ligi pääseks jne), spetsialiste palgata ning kas või kogu personali välja õpetada erivajadustega lapsi mõistma. Lisaks peaks muidugi koostöös omavalitsustega tekkima valmisolek osutada tugiteenuseid, kui mõni puudega laps vajab koolis saatjat, tõlki, hooldajat, lapsehoid-

Tartus asuva Herbert Masingu kooli gümnasistid Tõnu, Indrek ja Britta põhjendasid telesaates "Puutepunkt" väga veenvalt, miks tugiteenuserohke erikool on psüühiliste erivajadustega õpilastele asendamatu. FOTO: WWW.VEDUR.EE

jat või muud spetsiifilist abi.

Hiljuti teatati haridus- ja teadusministeeriumist, et vastavalt koolivõrgu arengukavale seisab ees riigi erikoolide kokkutõmbamine. Elu

ise nõuab seda, teatas kantsler Kale Küttis, viidates, et praegused erikoolid on ebaefektiivsed, maakohtades asuvad suurkompleksid on jäänud pooltühjaks ja neisse on raske

kaadrit leida. Samuti õppivat seal palju pelgalt sotsiaalsete probleemidega lapsi.

OMAVALITSUSTE ÕLGADELE

Kui riik erikooli kolmandiku jagu kokku tõmbab, säästab ta hulga raha. Seda saaks siis ehk kasutada muuks vajalikuks. Järjest rohkem puuetega lapsi suunduks aga tavakooli, kus nende õppe korraldamine hakkaks olema juba linna või valla asi.

Muidugi on hea, kui tavakooli leiavad tee kõik puuetega lapsed, kes seal hakkama saavad. On aga palju olukordi, mis räägivad erikoolide kasuks. Ka mitmel pool maailmas on erikoolid integratsioonipoliitika kiuste siiski alles jäänud.

Ka Eestis võib erikoolide vähendamise reform tähendada seda, et kaduvate riigikoolide asemel tuleb omavalitsustel endil uued erikoolid tööle panna. Või siis, nagu varemgi ajaloos juhtunud, haaravad initsiatiivi meeleheitel lapsevanemad.

Lootus aga jääb, et need uued erivajadustega laste koolid (või kooliosad) hakkavad olema viimase peal kohad. Kompetents nende tegemiseks on ju Eestis olemas.

Tiina Kangro

Plussid ja miinused

Erikool

- + Kooli on võimalik koondada vajalikud spetsialistid, neid efektiivselt rakendada ja koolitada, kuna palju samalaadsete erivajadustega lapsi on koos.
- + Kooli miljö, sisekliima, õppe- ja koolivälise töö saab kujundada laste erivajadustele sobivaks, selle eesmärgi saavutamiseks on võimalik kasutada kogu personali.
- + Kooli kaudu võib õpilastele pakuda rehabilitatsiooni- ja taastusraviteenuseid, päevahoidu, kohandatud huvitegevust ja sotsiaalset tuge.
- Erikool asub paratamatult osa perede jaoks kodukoolist kaugemal, selle tõttu tekib mure transpordiga või isegi vajadus elada nädala kaupa õpilaskodus. Näiteks suhtlemisraskustega autistlikel lastel võib see probleeme süvendada.
- Erikoolis õppides puutub laps vähem kokku tavamaailmaga ning kui kool või pere ei oska seda lünka kom-

penseerida, võib tal ellu astudes olla rohkem kohanemiskulki.

- Arvatakse, et erikoolid kui avalikuse silmadele suletud asutused süvendavad ühiskonna-poolset mõistmatust ja halvustavat suhtumist.

Tavakool

- + Laps saab käia kodule lähimas koolis, mis teeb elu lihtsamaks ja normaalsemaks. Väheneb internaatides üles kasvavate laste hulk.
- + Puudega laps tavakoolis suurendab sallivust. Suureneb puuetega inimeste kaasatus tavaühiskonda.
- Erivajadustega laste hariduse kvaliteet võib sattuda löögi alla, kuna igasse tavakooli ei pruugi jaguda eripedagooge ja tugispetsialiste. Tavalised õpetajad ei pruugi aga selle keerulise tööga hakkama saada.
- Kuna tavakoolis on erivajadustega lapsi vähe ja nende erivajadused enamasti erisugused, tekib vajadus palgata palju erinevaid, väikse koormusega

spetsialiste, kes käivad tunde andmas paljudes koolides. See on väga ressursirohke ja kulukas. Ka satub nõnda löögi alla paljude puuetega laste jaoks ülivajalik stabiilsus ja turvalisus koolimiljöös.

- Kui puuetega laps on tavakoolis vähe ja nende erivajadused on erisugused, on väga kulukas rakendada nende jaoks vajalikke tugiteenuseid, näiteks invatransporti, abistamist, hooldust, päevahoidu (kui vanemad on õhtuni tööl ja laps ei saa pärastlõunal kodus üksi hakkama), rehabilitatsiooniteenuseid jne. Peredele toob see kaasa lisakoormuse ja lisakulutused lapse söidutamisel ühest kohast teise ning võib takistada vanematel tööl käimist.

- Võib juhtuda, et üksikud puuetega lapsed tervete hulgas jäävad ilma arengu vajalikest eduelamustest või siis hoolitsetakse nende eest ülearu ja tehakse nn hinnaalandust. Sageli jõuavad tavakoolis katsetanud lapsed lõpuks ikkagi erikooli, kuid siis võivad probleemid olla kasvanud juba ülisuureks.

Eestis on mindud delikaatsete isikuandmete kaitsmisega liiale. Eelmises Puutepunktide numbris tunnistasid sotsiaaltöötajad, et neil pole luba pakkuda puudega lapse perele abi enne, kui lapsevanem ise abi küsima tuleb. Neile ei laeku isegi infot, et selline laps on sündinud. FOTO: ERAKOGU

NELJADELE-VIITELE TA TEIL ÕPPIMA EI HAKKA...

“SIIN ON TEIE LAPSE. ARVESTAGE SIIS, ET NELJADELE-VIITELE TA TEIL KOOLIS ÕPPIMA EI HAKKA, AGA LOODAME, ET SAATE TOREDASTI HAKKAMA,” LAUSUS SÜNNITUSMAJA LASTEARST NOORELE EMALE, KUI KOJUMINEKU PÄEVAL TEKI SISSE PAKITUD VASTSÜNDINU ÜLE ANDIS.

Beebi oli sündinud Downi sündroomiga. Igati õigeaegne ja priske kui ponks. “Kohe pärast sünnitust ei öeldud midagi, aga paar tundi hiljem tuli arst ja teatas selle fakti. Ütles lihtsalt, et teil on sündinud Down, see on geneetiline rike. Lisas, et tänapäeval võtavad enamasti pered

sellise lapse koju, aga soovi korral võib ka lapsest loobuda,” meenutab ema poole tosina aasta tagust vahejuhtumit.

“Ma olin täiesti pahviks löödud, mõte keerles ainult ühe koha peal ringi, ma oleks tahtnud midagi teada selle kohta, mis nüüd saab või saama hakkab. Olin küll kuulnud nimetusest “Downi sündroom”, aga midagi detailsemat ma ei teadnud. Ma poleks vist osanud ka midagi küsida, aga polnud ka kedagi, kellelt küsida – kogu osakonna personal hiilis need päevad minu palatist hiirvaikselt ja võimalikult suure kaarega mööda. Ilmselt oli neil minust kas kahju või oli kuidagi piinlik või nad ei tahtnud tülitada mind minu mures...” mäle-

tab naine oma mõtteid.

Nii ta viiski tekipuntra koju, pakkis sealt välja roosapõskse ja pisut ebarahilike näojoontega ilmakodaniku ja alustas oma teekonda. Põhiliselt üksi ja interneti abil. Ei, siiski, ühe sõbranna tuttava tuttav oli samuti Downi sündroomiga juba pisut vanem laps ja nii kuulis ta üht-teist vajalikku sealtkaudu.

ÜLE KIVIDE JA KÄNDUDE

“Kõik tuli ise avastada, kõike ise küsida. Tagantjärele tean, et palju vajalikku jäi õigel ajal tegemata, sest ma lihtsalt ei teadnud. Kust ma oleksingi pidanud teadma? On jäänud mulje, et sotsiaalosalakond, nõustamiskeskus ja muud organid

VARAJANE MÄRKAMINE JA SEKKUMINE TULEB MUUTA KOHUSTUSLIKUKS

Kummaline, et tegelikult poleks Eestis vaja üldse pead murda, kuidas puuetega inimeste ja erivajadustega laste jaoks vajalikke süsteeme ellu kutsuda. See teema on Euroopa riikide koostöös põhjalikult läbi töötatud ja kirja pandud.

Euroopa eripedagoogika arendamise agentuur*, milles lööb liikmena kaasa ka Eesti haridus- ja teadusministeeriumi esindaja, on tegutsenud juba 15 aastat. Mullu valmis raport “Varajane märkamine ja sekkumine – edusammud ja arengusuunad 2005–2010”, milles antakse valdkonnast põhjalik ülevaade, kirjeldatakse 26 riigi kogemusi ja sõnastatakse soovitusel, milliseid samme astuda ja mida silmas pidada, et kõikidel puuetega ja riskilastel ja nende peredel tekiks õigel ajal kontakt vajalike spetsialistide ja tugisüsteemidega ning nad saaksid õigeaegset abi.

Raport on kenade kriitikaantega raamatuna välja antud kõigis Euroopa Liidu keeltes. Trükkis on olemas ka haridus- ja teadusministeeriumis, kuid vähesed on seda lugenud.

Lugemata jätmisele pole aga sellest hoolimata ühtki õigustust, sest raport on saadaval ka internetis. Kui lüüa Google'isse sisse märksõna “varajane märkamine”, on see tulemuste seas esimene link.

SPETSIALISTI PIIBEL

Raport on küll üsna kuivas keeles ja lihtsale inimesele ehk tuim lugeda, kuid spetsialistidele peaks see olema siiski asendamatu materjal, et teema endale selgeks teha. Näiteks võib sealt lugeda, kuidas väga paljudes riikides on sisse viidud süsteem, kus kindlas vanuses, näiteks 10-päevaselt, 1-, 3- või 6-aastaselt vaadatakse kõik lapsed just erivajaduste avastamiseks (või riskirühma kuulumise tuvastamiseks) ja abiga alustamiseks läbi.

Jälgimissüsteemid on pandud paika nii, et kogu vastutus oma lapse eest ei lasu vanema õlgadel (nagu meil, kus vanem peab ise abi otsima ja küsima), vaid spetsialistid töötavad selle nimel, et vanema(te) ja perega koostööd teha. Järgmine teema on arstiabi, sotsiaalvaldkonna ja haridussüsteemi igapäevane

jadustega inimestele sujuv liikumine ühest eluetapist teise – imikueast lasteaeda, sealt kooli, edasi täiskasvanupõlve ja tööellu? Mil moel teavitada peresid ja spetsialiste, kuidas koolitada, luua ühistööd? Kuidas tagada, et pakutava abi kvaliteet oleks sama hea nii linnas, maal kui ka ääremail?

Kuna teema on kõikide Eesti puuetega inimeste jaoks nii põletav, siis tutvustame järgnevas ajakirjanumbrites raporti leide, järeldusi ja praktilisi soovitusi põhjalikumalt.

Tiina Kangro

*European Agency for Development in Special Needs Education, koduleht www.european-agency.org

on põhiliselt kohad, kus käia pabeleid vormistamas. Kui vanem ise on jõudnud selleni, et ta tahab midagi, näiteks vormistada puude, küsida mõnd teenust, paluda suunamist erikooli jms.

Tegelikult peaks ju olema vastupidi – nemad kui kogenumad peaksid andma mulle kui uustulnukale nõu, juhtima mu tähelepanu vajadustele ja võimalustele. Aga meil peab lapsevanem isegi nõustamist ise küsima, muidu justkui ei tohigi keegi teda nõustada. Nagu seal sünnitusmajas oli – et äkki ta on ahastuses ja teda ei tohi segada. Ma ei tea, mida ma oleksin andnud selle eest, et keegi oleks seal mulle mingi plaani silme ette visandanud, orientiiri and-

Sekkuma peab õigel ajal

Varajane märkamine ja sekkumine on kogu maailmas kõige olulisemad märksõnad puute ja erivajadustega tegelemisel. Mida varem probleemid tuvastatakse ja sekkutakse, seda tõhusam on abi ja seda parem tulemus. Seda odavam on abi andmine ka riigile ja ühiskonnale.

Eestis magatakse õige aeg inimeste abistamiseks liiga sageli maha. Selles on süüdi hoiak, et inimeste eraellu ei tohi sekkuda ning et abi ega tuge ei tohi riik ega spetsialistid kellelegi pakkuda enne, kui inimene seda ise küsima tuleb. See ongi Eesti suurim probleem puute ja erivajadustega tegelemisel.

nud,” tunnistab ema nüüd, aastaid hiljem.

Ja lisab: “Minul on veel hästi läinud. Downide kohta leiab üsna palju materjali, see on teada, kuidas ja kuhumaani nad arenevad, mismoodi nendega ümber käia, mida oodata jne. Ma olen aga kokku puutunud vanematega, kelle lastel on kõikvõimalikud diagnoosimata või ebamääraselt diagnoositud arenguhäired, keerulised liitprobleemid jne. Ka nemad saadetakse haiglast koju sageli täies teadmatuses, mis saama hakkab. Võib-olla pistetakse pihku mingi voldik omavalitsuse teenustest või sellest, mis on riiklik rehabilitatsiooniteenus. Meil on kogu see asi veel kuidagi pea peal.” PP

Colin Firth (George VI) ja Geoffrey Rush (Lionel Logue) treenimas. George VI valitses Suurbritannia ja Põhja-liri Ühendkuningriiki aastatel 1936–1952. FOTO: "KUNINGA KÕNE"

KA PINGVIINIST VÕIB SAADA ALBATROSS

HILJUTI LINASTUNUD FILM "KUNINGA KÕNE" PAELUS SÜGAVALT LOGOPEEDE. TOM HOOPERI LAVASTATUD JA OSCAREID PÄLVINUD AJALOOLISES DRAAMAS NÄEB NÄITLEJA COLIN FIRTHI KEHASTATUD BRITI KUNINGAT GEORGE VI KOGELEMAS JA KUNINGLIKU MEHISUSEGA OMA PUUDEGA VÕITLEMAS.

Film pani oma inimlikkuses ja eheduses mõtlema selle üle, kas puudused on meie võimalus, mille kaudu saame olla tugevamad, või on need midagi, mida tahaksime peita ja varjata. Georg VI oskas pöörata probleemi võimaluseks.

Kogelemist on ikka peetud millekski, millega hakkama saamiseks tuleb ennast "kokku võtta" või millele "julgelt vastu hakata". Vägisi kedagi ravida ega abistada ei saagi ning täiskasvanud inimesel peab olema endal soov ennast aidata.

Ajaloo on teada, et kogelemise ravimiseks on lõigatud ära kogegeja keelekida või isegi kogu keel, kogegejat on püütud ehmatada, hirmutada, lödvestada või julgustada. Talle on pandud suhu kivikesi ja klaaskuule, või siis on teda häbenetud ja pei-

detud, arvates, et süüks on jumalate raev või saatuse kättemaks.

KÕNET SAAB VALITSEDA

Alguses püüdis ennast peita ka tulevane kuningas Georg VI. Ta rääkis oma lastele loo sellest, et on pingviin, kellel pole määratud saada albatrossiks. Pingviinid ju ei lenda, kuigi on linnud. Ja kogegejailt ei oodata kõnesid, kuigi kõnelemine on inimlik. Ometi muutus pingviin albatrossiks. Kui George'ist sai kuningas, tuli tal hakata valitsema ka oma kõne üle.

Georg VI-t aitas võitluses kogelusega Lionel Logue (filmis kehastas teda Geoffrey Rush). Logue polnud professionaalne kõneterapeut, vaid Austraaliast pärit iseõppija, kes oli oma eluteel kohanud katastroofides kõnevõime kaotanud sõjamehi. Ta ravis kuningat tolle aja kohta ebatraditsiooniliselt, oma tundliku ja otsiva suhtlemisega, jäädes monarhi kõrvale 25 aastaks.

Logopeedia on ajaga palju arenenud. Kuid Logue'i läbi viidud psühholoogiline nõustamine on asjakohane ja aktsepteeritav tänapäevalgi. Töös täiskasvanuga peetakse oluliseks aidata inimesel oma kogelust tundma õppida (lihaskiirgustuste teadvustamine), et seejärel kogelemist järk-järgult kergemaks muuta. Täis-

Kogeluse ületamise aasta

✿ Iga aasta 6. märtsil tähistatakse Euroopa logopeedia päeva. Tuleval aastal keskendutakse sel päeval kogelusele.

kasvanul ei saagi kogelemist üldjuhul täielikult välja ravida, on vaid võimalik õpetada viise, kuidas sellega elada ja paremini toime tulla.

Lähtumine inimesest kui tervikust oli üks filmi kandvaid ideid. Kuninga kõnet ei õnnestunud parandada neil, kes tegelesid ainult kõnetehnikaga. Tulemuse andsid kogegeja isiksuse, soovide ja kogu keha toimimise mõjutamine, samuti hooliva abikaasa kaasamine ning keskkonna kohandamine (logopeed oli kaasas kõikidel tähtsatel esinemistel ja lõpuks asus kuninga lähikonda elama) koostöös.

HIRMUD TULEB UNUSTADA

Kuna kogelus algab tavaliselt lapseas, on täiskasvanuna ravile saabujal enamasti kogunenud palju halbu kogemusi ja hirme, mis tekitavad soovi mõningaid kõnesituatsioone vältida. Sestap on väga tähtis roll usalduslikul suhtel, et logopeed saaks inimest julgustada.

Tänapäeval ei ole võimalik asuda inimeste abistamise vastutusrikkale tööle ilma akadeemiliste õpingute läbimise ja diplomita. Film pani aga mõtlema, et eduka töö tagab siiski tasakaal traditsioonide ja uuendussuhtluse vahel. Ka meie töös peab julgema otsida ja katsetada.

Film rõhutas positiivsete suhete tähtsust, inimliku toe, sobimise, hoolivuse ja kannatlikkuse olulisust. See pole midagi kõneravile iseloomulikku – inimlikku aspekti võib laiendada kõigile erivajadustele ja kogu inimeseks olemisele üldiselt. Lahendused töötavad vaid puudega inimese, tema lähedaste ja spetsialistide koostöös.

Anu Carlsson

Tallinna ülikooli kasvatusteaduste instituudi lektor

Lugu on valminud logopeedide Veronika Raudsalu, Birgit Kaasiku, Helena Oselini, Helen Saareoja, Ülle Lillipuu ja Kadi Lukenoki vestlusringi põhjal

Väiksed lapsed, väiksed mured. Suured lapsed, suured mured. Muidugi on rõõmusid sama palju – Riina ja Mare on väga lähedased ning toetavad ja mõistavad teinetest igas küsimuses. FOTO: WWW.VEDUR.EE

MARE JA RIINA ELU KAHEKESI

RIINA ON ELURÕÖMUS JA POSITIIVSE ELLUSUHTUMISEGA 31-AASTANE NAINE, KES ELAB KOOS EMA MAREGA LÄÄNEMAAL RISTIL. RIINAL ON DOWNI SÜNDROOM.

Riina räägib, et talle meeldib teha erinevaid asju. Tal on mitu firmat, hotell ja moemaja. Igal hommikul tõuseb ta üles ja läheb tööle nagu iga teinegi töötaja. Ta koostab hotelli restoranile menüü ja proovib modellidele selga uusi rõivakomplekte. Riinal on väga elav fantaasia – tema tööd-tegemised toimuvadki põhiliselt fantaasias.

Riina ema Mare Simmer ütleb, et tütar saab päris hästi kodus üksi hakkama. Kui midagi juhtub, on ta

suuteline mobiiltelefoniga sellest teada andma. Aga vahel tuleb ette ka seda, et kui midagi juhtub, võtab ta koera kaissu ja hüppab voodisse, ning siis tuleb emal ruttu koju tulla. Seda juhtub õnneks harva, ütleb Mare.

PABERITEGA TÖÖTAJA

Riina sai põhihariduse Haapsalu eriinternaatkoolis, kus ta õppis lihtsustatud õppekava järgi. Sealt läks ta edasi Taebla kutsehariduskeskusesse, kus omandas kokaabi kutse. Tema rühmas oli teisigi ametikooli lihtsustatud programmi järgi õppijaid. Söögitagemine ja õppimine meeldisid Riinale väga, samuti kiidab ta, et õppis koolis ennast paremini väljendama. Isegi nüüd, üle kümne aasta

hiljem tänab Riina väga oma õpetajat Asta Kõlametsa.

Koolist suunati ta praktikale lasteaia kööki, kus töötas ka tema ema. Ema Mare ütleb, et tüdruk sai töoga suhteliselt hästi hakkama ning see ei olnud mingi ema kaitsva tiiva all töömängimine. Köögis oli veel teinegi kokk ja Riina pidi ka tema käe all toime tulema. Kui Mare ükskord haigeks jäi, käiski Riina tema asemel kuu aega üksi tööle ja mingisugust nurinat ei olnud, meenutab ema. Järgmised tosin aastat pole aga tüdruk päris iseseisvalt kuhugi tööle pääsenud.

Mare käib endiselt iga päev lähedal asuvas lasteaias tööle ja nii ongi

>>>

<<<

välja kujunenud, et Riina kanda on kodused toimetused. Kui ema koju saabub, on tütrel söök valmis. Riina räägib, et talle meeldivad väga pitsad ja makaroniroad. Ja magustoiduks sefiir, see on väga maitsev. Oskus süüa valmistada pole kuhugi kadunud.

KAKS TIPAT SELTSIKS

Päevasel ajal pakuvad Riinale seltsi kaks koe- ra, mõlema nimeks Tipa. Riinal on ka Hiiumaal sõber, kellega ta postkaartide vahetab. Riina ütleb, et kõige r o h k e m armastab ta rahu ja maal elamist. Tema elus on tähtsal kohal ka muusika, eriti meeldib talle Karavan, lemmikloos on "Paradiisisaar".

Eks kodus saab ju ka mitmesugust tööd teha – lehti riisuda ja treppi pühkida, aga Mare näeb, et tütar muutub kogu aeg tahes-tahtmata kinnisemaks. "Julgus hakkab päris ära kaduma, ta ei tahagi enam eriti kuhugi minna," muretseb ema. "Algul

ikka otsisime tööd ja rakendust, olgu või natukene, aga nüüd ta ütleb kohe ise, et temale sellest pensionist jätkub elu lõpuni, ta võib niisama kodus olla ja et polegi vaja tööle minna."

"Üks takistusi töökoha leidmisel ongi olnud tema suhtlemisoskus. Tahe ennast väljendada on küll suur, kuid sõnadest tuleb puudus kätte ja ta hakkab kogeleva. Kui nüüd võõras inimene vaatab, siis ta hakkabki kartma, et ega sellest töötajast ei saa. Aga tegelikult võiks Riina mitmesuguseid töid teha ja kui teda natuke toetada, saaks ta ka kõik jutud räägitud," teab Mare.

ISA LÄKS HOOLDEKODUSSE

Mare oli omal ajal, kui tütar veel väike, aktiivne organisator ja puuetega laste eest võitleja. Just tema eestvõtmisel asutati 25 aastat tagasi Läänemaa Puuetega Laste Vanemate Ühendus, võitlemaks laste paremate võimaluste eest. Lõpuks hakkab aga jõud raugema, kaua sa ikka jaksad, tunnistab naine, kes on pidanud maha ka ränga võitluse abikaasa raske haigusega. Riina ja Mare jäid kahekesi siis, kui Alzheimeri-haige isa läks hooldekodusse, sest kodus muutus tema eest hoolitsemine üle jõu käivaks. Kõik sai alguse kuus aastat tagasi, kui Mare pani tähele, et abikaasa oli hakanud muutuma – ta ei olnud enam naljatujuline ja rõõmsameelne nagu varem. Maovalude tõttu ette võetud visiidil arsti juurde sai selgeks, mis seda põhjustas. Kodus elades kippus mees üksi uitama minema ega andnud oma käikudest teada, põhjustades nõnda kodustele palju muret. Nüüd on ta hooldekodus ja tundub, et talle meeldib seal, ütleb Mare.

Ometi oli isa haigestumine ränk hoop mõlemale naisele, eriti Riina

elas seda väga raskelt üle. Kahekesi ei ole kerge elada, kõik n-õ mees- tetööd peab ise tegema, olgu siis katkise saunakatusse või vanade juhtmete parandamine. Muidugi tuleb mõne asjatoimetuse jaoks ka abilisi leida. Pärast isa lahkumist on aga Mare ja Riina veelgi lähedasemad, kõik mured ja rõõmud elavad nad läbi üheskoos.

MIS SAAB EDASI?

Mare mõtleb küll vahel, et ka tema saab iga aastaga vanemaks – ja mis ootab ees? Riinale on määratud 90-protsendine töövõimetus, kuid see paarsada eurot pensioni on ikka väheväitu. Kui ka tema vaid pensioni peale jääb, tuleb väga kasinalt läbi ajada. Ja mis saab siis, kui Riina päris üksi jääb? Muidugi oleks hea, kui Riina saaks tööle minna või vähemalt tal oleks mingi suhtlemisringkond. Kuid sellel on igal juhul palju takistusi. Ka Riina tervis, sest ta jalad on haiged, kehakaalu tekib ju ka koduse elu peal olles järjest juurde, ning iga päev kaks kilomeetrit bussi peale jalutamist ei tuleks kõne allagi. Transporti aga valla pakkuda pole.

Teiseks on väikses maakohas tööd pea ilmvoimatu leida, isegi puudeta inimesed on siin töötä. Haapsalu sotsiaalmajas käib küll kord nädalas koos puuetega inimeste ring, aga sinna pole Mare Riinat enam paar aastat lubanud, sest kui tüdruk bussiga üksi linna sõidab, siis hüppab ta poodi sisse ja raiskab keelamisest hoolimata kas või kogu oma raha kaardi pealt ära. Oleks vaja, et keegi tal silma peal hoiaks, niisugust turvalist ümbrust.

Kaidor Kahar, Tiina Kangro

MIKS SIIS IKKAGI KUTSEGA INIMESED KODUS ISTUVAD?

Mil moel tagada neile noortele, kes on käinud koolis ja omandanud kutse, üleminek koolipingist tööturule? Kuidas leida vääri- list rakendust inimestele, kes võiksid olla maksumaksjad, mitte ülalpeeta- vad? Riina-sarnased inimesed on ju võimelised enamaks, kui kodus aega veeta või kuskil vaid niidist ja õlge- dest jõuluehteid meisterdada.

Hakkasime uurima, kuidas Riinat aidata. Küsisime nõu AS-i Hoolekandeteenuste teenuste spetsialis- tilt Mare Naabril. AS Hoolekandeteenused on riigiettevõtte, kes korral- dab vaimupuude ja psüühikahäire- tega inimestele erihooldekandeteenu- seid (toetatud töö, toetatud elamine, hooldamine asutuses jne) üle Eesti.

Millised oleksid Riina väljavaated?

Riina tahaks võimalust suhelda rohkemate inimestega ning täienda- da ennast töötades. Nende soovide täitumisel ei ole ületamatuid takis- tusi, sest teenused, mis neid ellu viia aitavad, on Eestis täiesti olemas. Ka võimalikud teenusepakkujad pole Ristilt kaugel – Haapsalus, Lihulas ja Koluveres.

Näiteks tasuks Riinal ja Marel kaa- luda teenuseid, mille käigus juhenda- takse inimest tööle saamisel (töö- tamise toetamise teenus) või igapäe- vaeluks vajalike oskuste omandami- sel (igapäevaelu toetamise teenus ja toetatud elamise teenus).

Juhul kui Riina on valmis ja soo- vib omaette elama asuda, võiks talle sobida ka kogukonnas elamise teenus, mille käigus antaks talle kasuta- da eluruum ja õpetataks iseseisvaks eluks vajalikke oskusi. Kõigile nen- dele teenustele on võimalik taotleda riigi finantseerimist.

Selleks tuleks Riinal esimese sam- muna pöörduda sotsiaalkindlustus- ameti Läänemaa juhtumikorraldaja poole. Riinal peab olema tema soovi- dele ja vajadustele vastav rehabilitat- siooniplaan. Kui seda pole, võib juh- tumikorraldaja aidata seda koostada. Seejärel pannakse Riina teenuse saa-

mise järjekorda ja kui koht vabaneb, saabki ta teenust kasutama hakata. Samas tuleb olla valmis selleks, et osale teenustele on järjekord pikk.

Kui aga Riinal ja Marel on võimalik mõelda ka tasuliste teenuste kasuta- misele, on valikuid veel rohkem.

Kui pikad on järjekorrad, kas kolm kuud, kolm aastat või 30 aastat?

Novembri lõpuga oli Eestis iga- päevaelu toetamise teenuse järje- korras 62, töötamise toetamise jär- jekorras 77, toetatud elamise jär- jekorras 75 ja kogukonnas elamise teenuse järjekorras 27 inimest.

Ootamise aega on siiski raske ennustada, kuna järjekorras on ka inimesi, kes koha vabanemise järel otsustavad sellest siiski loobuda – ei meeldi näiteks koht või on vajadus teenuse järele vahepeal ära langed. Nii võib järjekorra lõpus olev inimene pääseda teenust kasutama tunduvalt rutem, kui võiks esmalt arvata. Meie praktika näitab, et maapiirkondades on teenust kasu- tada soovijaid vähem ning teenusele saab seeläbi kiiremini.

Kui kallid on tasulised teenused?

Näiteks Riinale ja Marele lähimas meie ettevõttes Koluveres on hind töötamise toetamise, igapäevaelu toetamise ja toetatud elamise korral 198,15 eurot kuus.

Saaksime pakkuda ka näiteks päe- vast intervallteenust, mille kaudu saaksime oma koostööpartneri SA Hea Hoog vahendusel otsida Riina juba ka sobivaid töövõimalusi. Intervallteenuse hind on 0,96 eurot tunnis. Soovi korral saab juurde osta hommiku-, lõuna- ja õhtusööki.

Teenuste kohta leiab täpsemat teavet veebilehelt www.ensib.ee/eri- hoolekanne, nõu saab ka meie info- liinilt tel 53 407 594.

Leppisime kokku, et vaatame, mis asjast välja tuleb. Mare Naaber asub Riina ja Marega tööle. Hoiame aren- gutel pilku peal. **PP**

Väikestes kohtades jääb enamik häid ideid puue- tega inimestele tegevuse pakkumiseks raha puudumi- se taha. Puuetega inimeste tööoskuste ressursiks muut- mine ei taha samuti õnnes- tuda. FOTO: ERAKOGU

OLUKORRAD, MILLE EES ON MUGAVAM SILM AD KINNI PIGISTADA

PILLE JÕUD OLI OTSAS. VIIMAKS LÄKS TA SOTSIAALTÖÖTAJA JUURDE JA TUNNISTAS, ET KUI VÄGA TA KA SOOVIKS OMA POEGA ISE KASVATADA, EI JÄÄ TAL MUUD ÜLE, KUI 15-AASTANE STEN LASTEKODUSSE PAIGUTADA.

Tema ja poisist viis aastat noorem õde Aiki ei suuda enam mingi väega mehekasvu teismelist müra kat vaos hoida. Ja kellegi kolmanda peale neil lootat pole. Elu koos sügava puudega autistliku lapsega käis Steni isale lihtsalt üle jõu ja ta sulges pool tosinat aastat tagasi ukse enda järel lõplikult. Poeg aga muutub järjest vägivaldsemaks. Lõhub mööblit, kisub tapeedid seintelt, ei karda kõrgust ega tuld. Turnib näiteks rõduäärel, nii et Pillel jääb peaaegu süda seisma – pere elab viiendal korrusel! Või teeb kirjutuslauale lõkke. Pahan-damise peale satub Sten raevu ja

tuleb emale kallale. Poisi unehäiretest on saanud ka teistele pereliikmetele lausmagamatus, kunagised lapsee jonnipuhangud on arenenud kodusõdadeks. Kõikidest koolidest on ta välja langenud, ta lihtsalt keeldub kooli minemast ja ka koduõppest ei saanud tema käitumishäirete tõttu asja.

KUSKILT LÄHEB PIIR

Sotsiaaltöötajalt kuuleb Pille, et lapsed on meie riigis erilise hoole all. Seadus näeb ette, et kui kodu on olemas, elab laps seal. Kui vanem tahab puudega lapse hooldusele anda, tuleb perekonnal koha-

maks ise kinni maksta. Psüühilise erivajadusega lapse korral võib see maksma minna kuni 1023 eurot kuus. Pille tunneb, et tal läheb silme ees mustaks: see on 16 000 krooni! Pille kuusissetulek on viimastel aastatel olnud 19 eurot, see on Steni hooldamise tasu, sest töölkäia pole lihtsalt õnnestunud...

“On veel üks võimalus. Minna kohtusse ja lasta endalt hooldusõigus ära võtta, sellisel juhul tasub kohamaksu suuremas osas riik,” jätkab sotsiaaltöötaja. Pille võtab mõtlemisaja. Kuidagi alandav on.

Nädal hiljem, pärast järjekordseid raputavaid koduseid seiku on

PUUTEPUNKTIDE ARVATES TULEKS SEADUST MUUTA NII, ET PEREKONNAD SAAKSID OMA VÄGA RASKETE PUUTETEGA LAPSI ANDA NÄDALA- VÕI VAJADUSEL KA PÜSIHOOLDUSELE ILMA HINGEHINDA MAKSMATA JA ALANDAVAD KOHTUMENETLUSI LÄBI TEGEMATA. ESITAME VASTAVAD ETTEPANEKUD KA SOTSIAALMINISTEERIUMILE JA RIIGIKOGULE.

Pille uuesti sotsiaaltöötaja vastuvõtul. Jah, poiss on puudega, ta ei tea, mida teeb, ta elab oma pingeid välja. Aga kuskilt läheb piir! Pille kardab sõna otseses mõttes oma elu pärast. Sten võib ta ühel heal päeval lämmatada. Peres on ju ka teine laps.

OHTLIK – EMA VÕI LAPS?

Sotsiaaltöötaja on väga mõistev, tal on omal puudega laps. Üheskoos täidetakse vajalikud paberid. taotletakse Pille vanemlike õiguste piiramist, sest hüperaktiivse häirega vägivaldne autistlik noormees ohustab oma agressiivsushoogudega ema elu ja tervist ning ta oleks vaja paigutada erihooldusele, kus spetsialistid oskavad teda valvata ja anda talle vajalikku abi.

Peatselt saabub kohtust vastus. See, et 15-aastane poeg on vägi-

Riik teab puudega lapse hooldamise hinda

- ✿ Vanemateta puudega lapse lastekoduarved (ja hilisemad elamiskulud) tasub riik. Siin peab seadus silmas olukordi, kus vanemad on surnud, tagaotsitavaks kuulutatud, teadmata kadunud või oma lapsest loobunud; kelle vanemad on piiratud teovõimega; kelle vanematelt on lapse hooldusõigus ära võetud või seda piiratud; kelle vanemad kannavad vangistust vanglas. Kui vanemad on olemas, ent tahaksid üllirake puudega lapse hooldusasutusse anda, peavad nad kohatasu ise kinni maksma.
 - ✿ Valitsuse määrusega on puudega lapse lastekodukoha piirmaksumuseks kehtestatud 1023 eurot (varem 16 000 krooni) kuus.
 - ✿ Kui puudega lapsel on vanemad, lasub nende õlul nii hooldus- kui ka ülalpidamiskohustus. Vanem võib taotleda hooldajatoetust, mis on enamasti 19 eurot kuus, mõnes omavalitsuses pisut enam. Hooldajatoetuse tingimuseks on, et vanem ei käi tööl ega teeni sellele lisa. Vastavalt perekonnaseadusele lõpeb ülalpidamiskohustus vaid ülalpidaja või ülalpeetava surmaga.
 - ✿ Vastavalt seadusele saab last tema perekonnast sotsiaalabi osutamiseks eraldada ainult kolme asjaolu üheaegsel esinemisel:
 - 1) puudused lapse hooldamisel ja kasvatamisel ohustavad lapse elu, tervist või arengut või laps seab oma käitumisega ohtu oma elu, tervise või arengu
 - 2) perekonna ja lapse suhtes kasutusele võetud muud abinõud ei ole osutunud küllaldaseks või nende kasutamine ei ole võimalik
 - 3) lapse eraldamine perekonnast toimub lapse huvides
 Asjaolude äralangemisel aidatakse laps esimesel võimalusel oma koju ja perekonda tagasi.
 - ✿ Vastavalt põhiseadusele on puuetega inimesed riigi ja kohalike omavalitsuste erilise hoole all.
 - ✿ Perekonnas kasvava puudega lapse puhul väljendub riigi hool aga põhiliselt selles, et ta delegeerib hoole andmise kohustuse vanematele, kelle tööd ta hindab aga üle 50 korra odavamaks kui riigi enda kulusid puudega lapse ülalpidamisel. Teeme lihtsa tehte: 1023 € : 19 € = 53,8. Ehk nagu ütles Väikevend oma vanematele: “Kui te ütlete, et ma olen väärt miljon krooni, siis kas ma võiksin sellest kas või osakese nüüd kohe kätte saada, et endale kutsikas osta?!”
- Küllap mõtleavad umbes niisamuti ka Eesti kümned tuhanded omastehooldajad.

valdsuse tõttu ohtlik oma emale, pole põhjus hooldusõiguste piiramiseks. Seadus lähtub lapse huvidest. Vanema õigusi saab piirata ainult sel juhul, kui vanem on ohtlik lapsele. Ka õe turvalisus pole argument, sest ema on kohustatud oma laste eest hoolitsema, kui vaja, siis tüdruku poja eest kaitsma.

Pille on täiesti endast väljas. Tema ei ole ju Stenile ohtlik! Vastupidi, ta on andnud endast parima, et poisi elu laabuks, et erivajadusega laps tunneks end hästi. Pille armastab oma poega, aga varasem nipp, et ärrituse korral tuleb poiss tugevasti enda vastu suruda ja pinge maandub, ei tööta enam. Ema jõud ei käi enam pojast üle. Ühel päeval võib Steni vihasööst hulle-maga lõppeda.

“Aga võib-olla seadus näeb-

ki minu ohtlikkust selles, et ma leban murtud kaelaluuga kusagil esikunurgas?” küsib Pille ahastades. “Siis muidugi võtaks riik kõik need tuhanded eurod ise maksta. Isegi vanemlike õigusi poleks vaja enam piirata, sest polekski enam ei õigusi ega kohustusi. Olekski JOKK! Ainult et mis saaks siis noorema lapse õigustest? Kes tema õigusi kaitseb?!”

Pille kirjutab kohtule uue avalduse. Ta põhjendab oma ohtlikkust pojale sellega, et on saamatu – pole suutnud tagada poja koolikohustuse täitmist. Lihane ema kahjustab nii oma poja tulevikku. See “süü” on kohtule vanemlike õiguste piiramiseks sobiv. Paberid saavad korda ja poiss saab ema jaoks talutava hinna eest koha erihoolekandeesutuses. **Anne Lill**

REBANE KUREL KÜLAS EHK LAPSEHOIUTEENUS PUUETEGA LASTELE

JUBA VIIENDAT AASTAT ON KÕIGIL RASKE VÕI SÜGAVA PUUDEGA LASTE VANEMATEL VÕIMALIK SAADA RIIGI RAHASTATUD LAPSEHOIUTEENUST. TEENUSE MAHT ON 371 EUROT AASTAS.

Võttes arvesse raske ja sügava puudega lapse hoiuteenuse turuhinda (6–10 eurot tundi), on perel selle raha eest võimalik saada lapsehoidja kuni neljaks-vieks päevaks aasta jooksul.

Riikliku lapsehoiuteenuse ülesanne on võimaldada suure hoolduskoormusega vanematele hooldamisest vaba aega ning see on puuetega laste peredele kahtlemata väga vajalik toetus. Paraku selgub teenuse kasutamise analüüsist, et selle jaoks mõeldud raha jääb suuremalt jaolt kasutamata. Näiteks Eesti Patsientide Esindusühingu 2009. aastal kohalike omavalitsuste hulgas aasta varasema kohta läbi viidud testküsitluses tuli välja, et 26 omavalitsusele oli riik eraldanud lapsehoiuteenuseks ligi 5 miljonit krooni, kuid sellest oli ära kasutatud ainult napilt viendik. Ning sellestki valdav osa mitte lapsehoiuks, vaid muudeks puudega lastele vajalikeks teenusteks, näiteks transpordikulude kompenseerimiseks (mida kohalikel omavalitsustel on lubatud raha ülejääkidest finantseerida). Lapsehoiuteenust olid küsitlenud 26 omavalitsuses kasutanud vaid üksikud pered, sedagi suuremates linnades.

TEENUS ÜHELE PROTSENDILE

Sel aastal küsitlesin uuesti kümnet Pärnumaa omavalitsust. 2010. aasta seisuga oli nende hingekirjas kokku 99 raske või sügava puudega lapse peret, kuid riiklikku lapsehoiuteenust pakkus ainult üks oma-

Paljudel juhtudel kuluks lapsehoiuraha aastanorm ära üksnes lapse ja hoidja teineteisega harjutamiseks, kus aga on vajalik ka ema kohalolek.

FOTO: PUUTEPUNKTID

Hea idee, mis ripub poolenisti õhus

Flower icon Puuetega laste lapsehoiuteenuse töötas sotsiaalministeerium välja viis aastat tagasi parimate soovidega toetada puuetega laste peresid. Plaan oli järgnevatel aastatel teenuse mahtu suurendada kuni kahe nädalani aastas. Kuna perede toimetulekut toetavate tugiteenuste pakkumine (sealhulgas lapsehoid, kui seda vaja) on seaduse kohaselt kohalike omavalitsuste ülesanne, kuid neil ressursse napib,

tuligi riik sel moel appi. Juhtus aga nii, et enamikus omavalitsustes sai teenusest hulpiv saareke tühjal ja tormisel merel – nüüd oli hea hädalistele öelda, et lapsehoid on riigi vastutusala ja omavalitsus rohkemaga aidata ei saa. **Flower icon** Linnades, kus puuetega lapsi rohkem, on siin-seal tekkinud asutusi, kes pakuvad puuetega laste grupihoidu, näiteks laupäeviti, et emad saaksid kodus koristada, veidi

puhata või poes käia. Nii saab sama raha eest pisutki rohkem hoiuaega. Ent grupihoid ei sobi kõigile lastele. Ka tekivad sellisel juhul transpordikulud, mis muudavad teenuse teisest otsast kallimaks. **Flower icon** Mõned omavalitsused kasutavad üle jäävaid lapsehoiurahasid puuetega laste suvelaagrite, koolivaheaja päevahoidude jms finantseerimiseks.

valitsus ja ainult ühele perel. Võibolla on mõnes suuremas linnas lapsehoiuteenuse saamine paremini korraldatud, kuid maapiirkondades, kardan, on pilt sama troostitu kõikjal üle Eesti.

Kas puuetega laste pered ei vajagi seda teenust? Äkki ei usaldagi kedagi võõrast oma last hoidma? Või pole see sihtgrupile kehtivate reeglite järgi lihtsalt kättesaadav?

Üks kindel asi on see, et eriti maapiirkondades jäävad pered hätta nõuetele vastava lapsehoidja leidmisega. Ja enamasti ei tee ka vallad midagi selleks, et teenust pakkuda. Teine kindel asi on see, et ka seadus, mis raske ja sügava puudega laste lapsehoiuteenust reguleerib, vajab veel kohendamist.

Teenust nähakse igale puude-

ga lapsele ette võrdses mahus, aga vajadused on ju väga erinevad. Kas saab lapsehoiuvajaduse määra võrrelda sügava liitpuudega, aspireerimist vajava ja hapnikuaparaati kasutava lapse, ning normintellektiga, ise liikuva ja koolis käiva diabeedilapse puhul? Õigem oleks teenuse mahu kohta otsus teha juhtumipõhiselt.

ELUKAUGED KVALITEEDINÕUDED

Omaette probleemi kujutavad lapsehoidja pädevusnõuded. Sotsiaalministeeriumi seisukoht on, et lapsehoiu tegevusluba antakse välja võrdsetel alustel kõigi laste hoidmiseks. Keerukate liitpuuetega lapsed vajavad siiski eelkõige põetust ja hooldust, aga õe haridusega inimene ei kvalifitseeru praeguste reeglite järgi lapsehoidjaks. Samas on ju selge, et ka kõrgeima kvalifikatsiooniga pedagoog ei pruugi hakkama saada krambilava, hingamiseseisakutega ja gastrostoomi kaudu toitmist vajava lapse hoidmisega. Kui tal just ei juhtu olema mõnd isiklikku kogemust sellise lapsega.

Võib öelda, et las siis põetaja- või õekutsega inimene, kes soovib töötada just keerukat hooldust vajava-

te laste hoidjana, teeb läbi nõutava 320-tunnise lapsehoidjakoolituse ning teenib välja hoidja kutsetunnistuse. Aga kui tööd hakkab jaguma vaid mõneks päevaks aastas lapse kohta?

Eesti Patsientide Esindusühingu ettepanekuid selle kohta, et puudega lapse hoidjana võiks töötada ka meditsiinilise hariduse või keskeriharidusega sotsiaalhooldustöötaja kutsega inimene, pole seni peetud vajalikuks arvestada.

Leian, et riigipoolne algatus toetada raske ja sügava puudega laste perekondi lapsehoiuteenusega on ülimalt tänuväärne. Ent teenus tuleks muuta kasutatavaks.

Praegu näeb pakkumine kohati välja nagu Krõlovi valm kure külaskäigust rebase juurde: ahvatlev roog on küll külalise taldrikule asetatud, kuid toit jääb söömata, sest pole sööjale kättesaadav.

Kõige kurvem oleks, kui lähleks nii, et teenuse massilise kasutamata jätmise tõttu võetakse ühel päeval vastu otsus, et kuna pered teenust ei taha, tuleb selle pakkumine lõpetada.

Ivi Kallaste

Eesti Patsientide Esindusühingu nõustaja-juhtumikorraldaja

Raha taotlemine käib nii

Flower icon Lapsehoiuteenuse raha kasutamiseks peab õigus-tatud isik (lapsevanem, hooldaja) leidma sobiva kvalifikatsiooniga litsentseeritud lapsehoidja (füüsilisest isikust ettevõtja, teenust pakkuv firma) ning temaga töö ajas, mahus ja hinnas kokku leppima.

Flower icon Seejärel tuleb elukohajärgses linnas või valla sotsiaalosakonnas täita avaldus, mille põhjal sõlmitakse kolmepoolne leping (omavalitsuse, lapsevanema ja lapsehoidja vahel).

Flower icon Samuti tuleb esitada lapse rehabilitatsiooniplaan, kus peab olema kirjas hooldusteenuse vajadus.

Flower icon Seejärel saab omavalitsus tasuda arve. Asjaajamine võtab vähemalt paar nädalat.

PUUTEPUNKTIDE ARVATES OLEKS TORE, KUI RIIK JA OMAVALITSUSED PANEKSID SELJAD KOKKU NING IGASSE PIIRKONDA TEKIKS PUUETEGA LASTE KESKUS, MIS TÖÖTAKS PIDEVALT JA KUHU VANEMAD SAAKSID KOKKULEPPEL LAPSE JÄTTA KAS VAHETEVAHTEL, IGA PÄEV PÄRAST KOOLI TÖÖLT SAABUMISENI VÕI KA MÕNEL PERIOODIL (KOMANDEERING, HAIGLAS OLEK JMS) ÖÖPÄEV LÄBI. TEENUS OLEKS SIIS VAJADUSPÕHINE JA KAASATA SAAKS KINDLASTI KA VANEMATE OMAOSALUST.

**Kui tahad aidata:
MTÜ Puutepunktid
a/a 221053907379**

Ajame Puutepunktide puu õide!

PUUTEPUNKTID ON TASUTA AJAKIRI, SEST NII JÕUAB TA OMA LUGEJATENI. OMETI EI KASVA AJAKIRJAD PUU OTSAS. PÜSIRAHASTAJAT MEIL AGA VEEL EI OLE. MITMED INIMES- SED, KEL SEE VÕIMALIK, ON PAKKUNUD ABI. OLEME NEILE TÄNULIKUD. IGA ANNETATUD 1 EURO AITAB MEIL SAATA AJAKIRJA NELJA-VIIIE PUUDEGA INIMESE POSTKASTI.

MIKS MA OTSUSTASIN TOETADA?

Kohe, kui olin lugenud läbi esimese Puutepunktide numbri, olin veendunud, et tegemist on maailma muutva algatusega. Kuuldes, et ajakiri otsib alles rahastajat, tundsin, et soovin anda oma igakuise panuse selleks, et koos teiste toetajatega kergendada selle ülivajaliku tasuta jagatava ajakirja väljaandmist. Soovin toimetu- sele jõudu ja jaksu ning ajakirjale pikka iga!

Helmen Kütt
riigikoguliige

Ajakirja Puutepunktid aitab kuni järgmise aasta lõpuni osaliselt rahastada Euroopa Sotsiaalfondi projekt "Erivajadustega inimeste tööhõivet ja integratsiooni toetav saatesari "Puutepunkt" koos nõustamislisadega". Ajakirja tootmist ja postitamist on toetanud Helmen Kütt, Tiina Kangro, Anne Lill, Kaidor Kahar, Karin Kangro, Indrek Kuus, Tiiu Tahk ja OÜ Haridusmeedia.